

FRANTIŠEK BÍLEK – OTISKY

výtvarná tvorba na doma / doprovodný edukační materiál inspirovaný
uměleckou tvorbou Františka Bílka

Galerie hlavního města Prahy spravuje sbírku umělce Františka Bílka (1872–1941), jeho ojedinělou vilu na pražských Hradčanech a také venkovský dům v Chýnově u Tábora. Bílek byl jedním z nejvýznamnějších symbolistů v českém výtvarném umění v období secese. Věnoval se sochařství, architektuře, grafice nebo užitému umění. Edukační list se zaměřuje na výtvarné techniky, které vycházejí z rozsáhlé umělecké tvorby Bílka a z expozice v jeho ateliéru v Praze na Hradčanech. Můžete se inspirovat výtvarnými postupy pro domácí tvorbu, jako jsou různé možnosti otisku.

- OTISK Z PAPIROVÉ MATRICE
- ■ OTISK Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ A Z KOLÁŽE
- ■ ■ OTISK Z RELIÉFU
- ■ ■ ■ OTISK POMOCÍ FROTÁŽE

■ OTISK Z PAPIROVÉ MATRICE

■ INSPIRACE DÍLEM

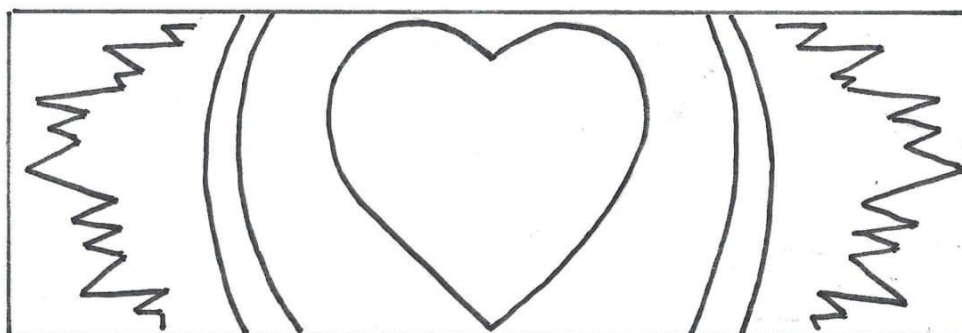
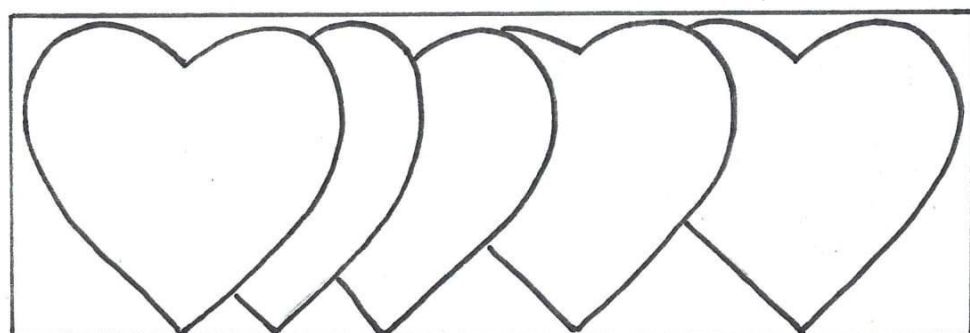
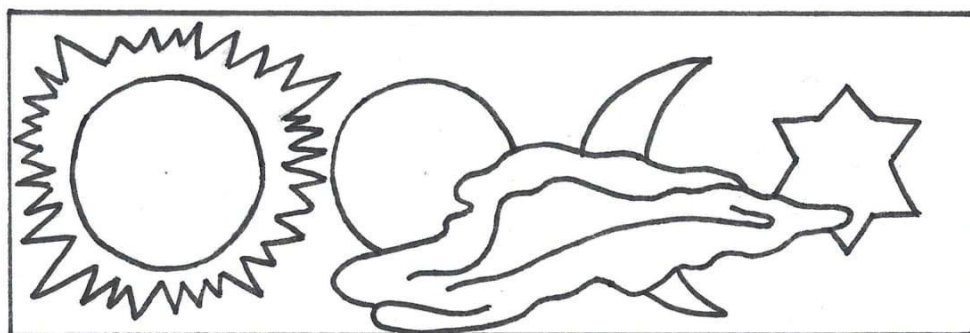
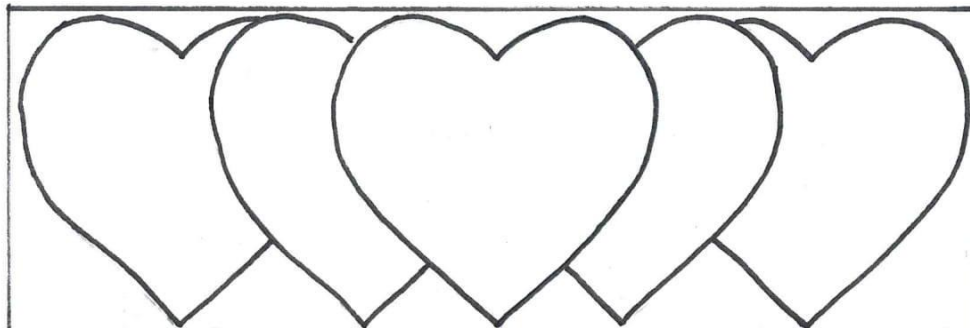

František Bílek, Plakát: „Výstava prací F. Bílka“ (s „Úžasem“), litografie, 1908

Plakát „Výstava prací F. Bílka“ je představen v rámci expozice Bílkovy vily na Hradčanech v Praze.

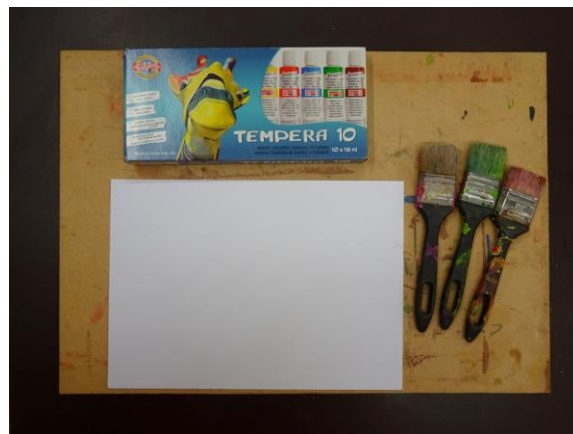
Na plakátu se nacházejí jednoduché tvary, které dekorují vizuální podobu plakátu. Jedná se o prosté náměty jako jsou srdce, slunce, měsíc, hvězda nebo figurativní fragmenty (oko, nos a ucho). Můžete vytvořit reprodukční grafiku, kdy budete kopírovat tyto jednoduché motivy Bílka. Můžete si je podle vlastní představy obohatit, změnit a následně použít pro svou výtvarnou práci.

■ MOTIVY Z PLAKÁTU (VÝSTAVA PRACÍ F. BÍLKA)

■ POSTUP VÝTVARNÉ TECHNIKY

1/ Připravte si výtvarné materiály pro realizaci papírové matrice (šablony): pracovní podložka (sololitová nebo dřevěná deska), lněná fermež, nádoba, široký štětec a krepová lepicí páska.

2/ Připravte si pracovní plochu pro tupování barvy: pracovní deska (příp. noviny), barvy na vodní bázi (temperové nebo akrylové barvy).

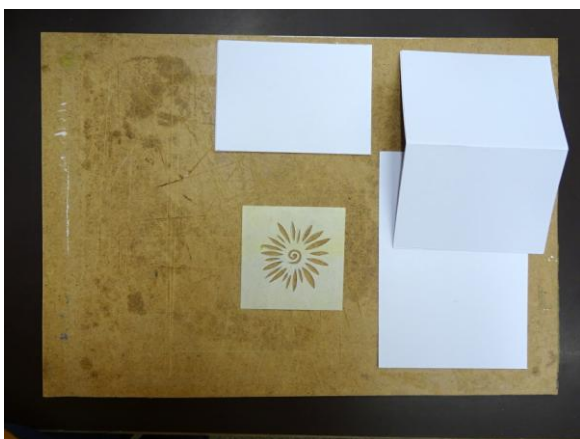

3, 4/ Papír A4 připevněte na podložku pomocí krepové lepicí pásky a natřete lněnou fermeží do kříže. Nejprve například vodorovně a poté svisle. Nechejte do druhého dne schnout. Tím, že je papír připevněný páskou, hezky se vypne. Napouštění papíru lněnou fermeží se používá z důvodu, aby se okraje následné vyřezané formy z papíru zpevnily a aby vydržely co nejdéle (příp. lze použít tvrdý papír, lepenku nebo hladký papír z plakátu nebo z pohlednice, a tak se vyhnout práci s fermeží). V neposlední řadě proces napouštění fermeží přináší příjemný tvůrčí zážitek z vytváření ateliérového zázemí, neboť fermež krásně voní.

5/ Jakmile napuštěný papír fermeží zaschne, odstraňte pásku.

6/ Pokud používáte náročný námět nebo text, můžete si ho nejprve nakreslit na papír a poté pomocí pauzovacího papíru přenést na napuštěný papír fermeží a opatrně vystříhnout nůžkami. Pokud motiv budete řezat řezacím nožem, je zapotřebí jej podložit např. sololitem, aby se nepoškodil stůl. Pro praktickou manipulaci s papírovou matricí je lépe, když ji z velkého formátu papíru vystříhnete způsobem, aby od vyřezaných míst ke kraji byly např. 2 cm. Je lépe zde nechat místo pro široký štětec na tupování.

7/ Připravte si papíry, na které budete otiskovat motiv.

8/ Na papír nebo na staré noviny si barvu na štětec natupujte. Barva se používá suchá bez vody. Tupování se provádí dynamickým svislým pohybem za účelem, aby štětec svými štětinami jemně tupoval na papír pouze konci štětín. Vizuální podoba barevného otisku tak může připomínat stříkání sprejem.

9/ Můžete tupovat nejprve světlejšími odstíny barvy a poté tmavšími. Dále zkoušejte pomocí tupování barvu odstupňovat.

10/ Během tupování můžete opatrně nahlížet.

11/ Ukázky otisků na papíře

12/ Vyřezaný papír, který je napuštěný fermeží, vydrží dopady štětce a nánosy barev pro dlouhou práci.

13, 14/ Ukázky tupování pomocí jednoduchého tvaru kruhu. Na těchto fotografiích také můžete vidět, jak lze použít pro výtvarnou práci tvar vnitřního i vnějšího kruhu.

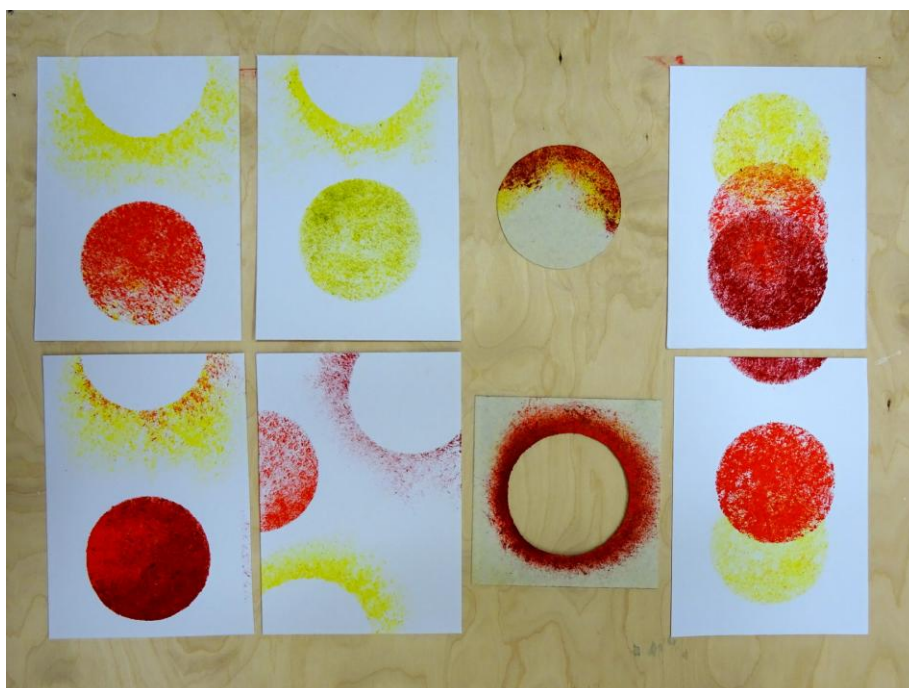
■ SLOVNÍK POJMŮ

Reprodukční grafika – představuje grafické listy, které jsou vytvářeny na základě kresebné předlohy umělce. Reprezentuje také jakékoliv kopírování, množení a opakování zvolené obrazové předlohy.

Technika tupování – používá se jako doplňková technika při výtvarných postupech. Realizuje se v dynamickém vertikálním pohybu.

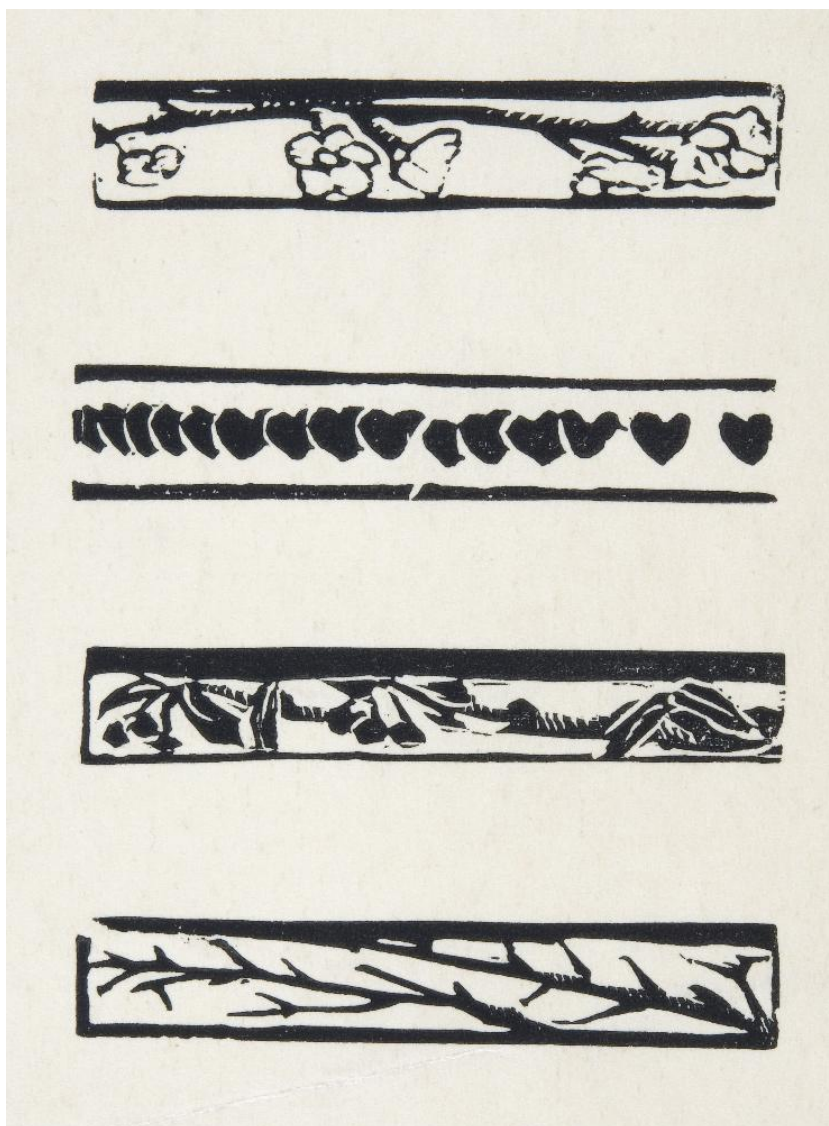
■ POTŘEBNÉ VÝTVARNÉ MATERIÁLY

- pracovní podložka (sololitová nebo dřevěná deska)
- staré noviny nebo papír na tupování barvy
- Iněná fermež (lze koupit i v drogerii, kde mají tento sortiment – tzv. barvy a laky)
- pokud nebudete používat Iněnou fermež, můžete si vytvořit potřebné tvary z tvrdého papíru, kartonu nebo lepenky
- nádoba na fermež
- široký nebo kulatý štětec s tvrdými (prasečími) štětinami pro tupování
- krepová lepicí páska
- barvy ředitelné vodou (temperové nebo akrylové barvy)
- papír pro vytvoření matrice (šablony): kreslicí karton (čtvrťka)
- papír pro otisk (od základních kreslicích papírů až po ruční papír)
- nůžky nebo řezací nůž
- tužka, příp. pravítko

■ ■ OTISK Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ A Z KOLÁŽE

■ INSPIRACE DÍLEM

František Bílek, Čtyři knižní značky, dřevoryt

František Bílek pro své výtvarné zpracování námětů čerpal často z přírodních motivů, jak lze vidět např. na ukázce z jeho knižních značek.

Kontakt s přírodou byl pro Bílka stěžejní. Ve své sochařské a grafické práci užíval nejčastěji dřevo. Při příležitosti výletu si můžete jednoduše najít nějaký přírodní materiál (list, větvičky, květiny). Textura přírodniny poslouží jako matrice pro otisk výsledných grafických listů. V dalším případě můžete doprovodit přírodní materiál předměty z domácího prostředí nebo vytvořenými jednoduchými tvary z lepenky či z jiného materiálu.

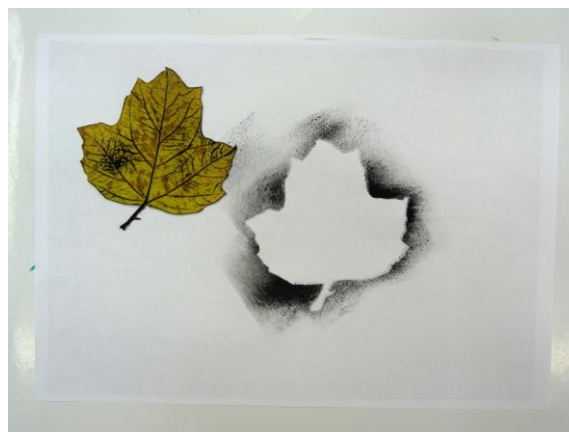
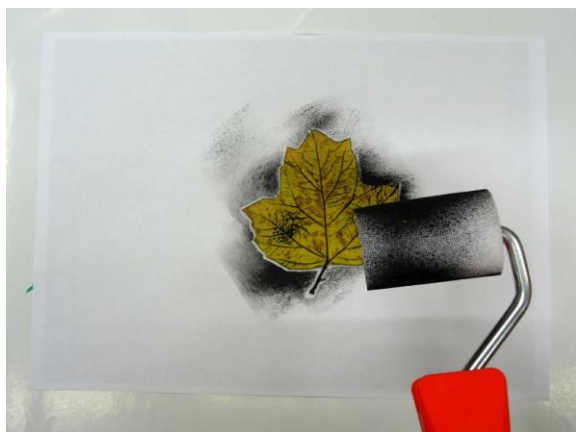
■ POSTUP VÝTVARNÉ TECHNIKY

1/ Připravte si pracovní prostředí pomocí starých novin nebo papíru. Sestavte si kompozici ze zvolených přírodních materiálů nebo jiných předmětů z domácího prostředí (provázky, textilní materiály, krajky a záclony). V dalším případě si můžete připravit destičku ze silného papíru nebo z lepenky, na kterou předměty (zmačkaný papír, navrstvená látka, vyřezané nebo vystříhané tvary z kartonu) budete lepit lepidlem. Materiály mohou mít různou tloušťku nebo strukturu.

2/ Pro otisk z přírodních materiálů, z koláže nebo z každodenních materiálů můžete použít barvy ředitelné vodou (temperové nebo akrylové barvy). Navalování barvy se dá lehce realizovat řemeslným válečkem. Pro vytlačení otisku použijte polévkovou lžici.

3/ Barvu si nejprve rozválejte pomocí válečku.

4/ Barvu naválejte na list z rubové strany.

5/ Můžete si všimat, jak vzniká další otisk na papíře.

6/ Pomocí polévkové lžice vytlačte otisk na papír.

7/ Ukázka otisku z listu

8, 9/ Ukázka dalších otisků z rostlinných materiálů

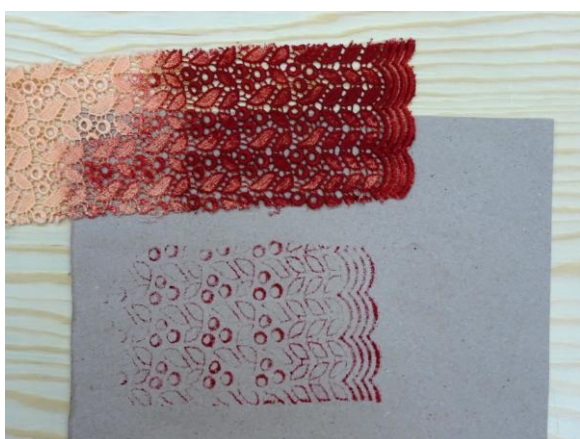

10/ Pro nanášení barvy také můžete použít vlastnoručně vyrobený sáček z látky. Barva je pomocí tupování na sáčku v tenké vrstvě.

11/ Ukázka otisků sedmikrásek

12, 13/ Ukázka otisků z listů

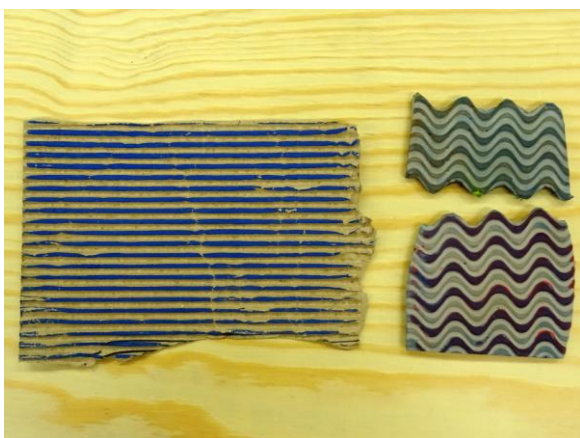
14/ Ukázka otisku z krajky

15/ Příprava materiálů na otisk (krajka, kolečka z polystyrenu a z plastu)

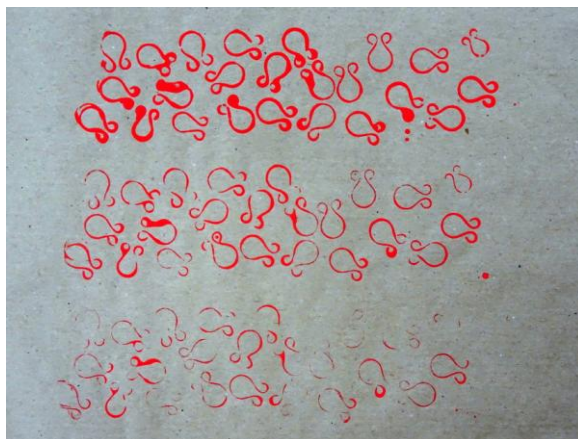
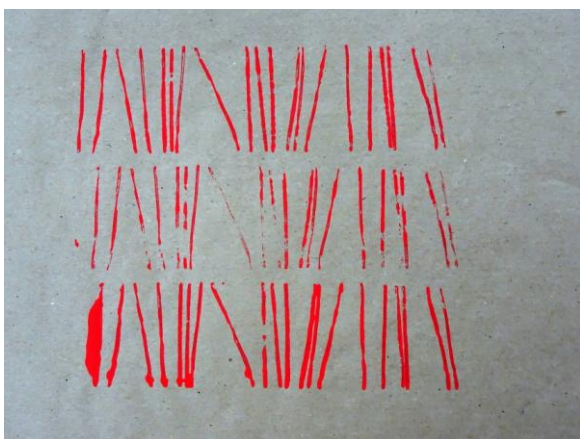
16/ Ukázka otisku z krajky, koleček z polystyrenu a z plastu

17/ Můžete také experimentovat, kdy na konkrétní předmět nanese barvu nebo si vytvoříte tzv. tiskátko. Vyhnete se tak tupování nebo navalování barvy.

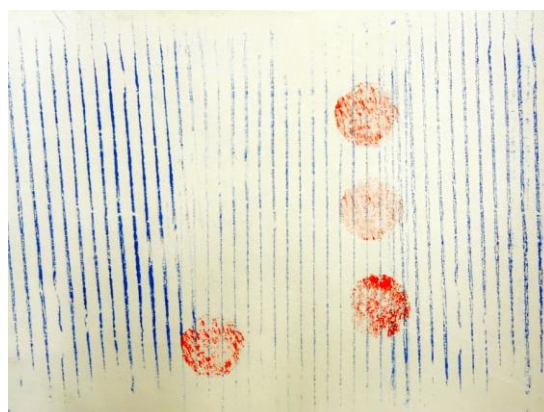
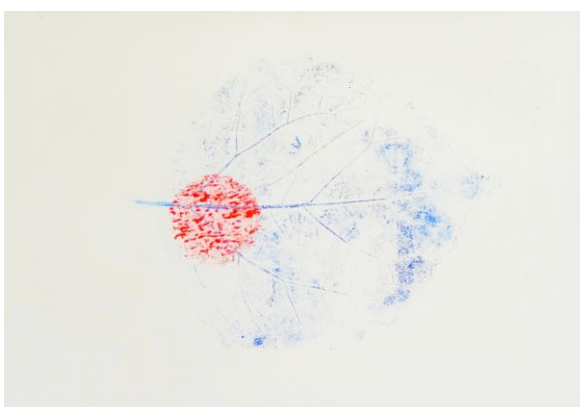
18/ Vroubkovaný papír a umělá podrážka ze starých pantoflí

19/ Další materiály na otisky (vroubkované kolečko, špunt od lahve, plastová a polystyrenová kolečka, dřívko, drátek a provázek přilepený na špuntu od lahve).

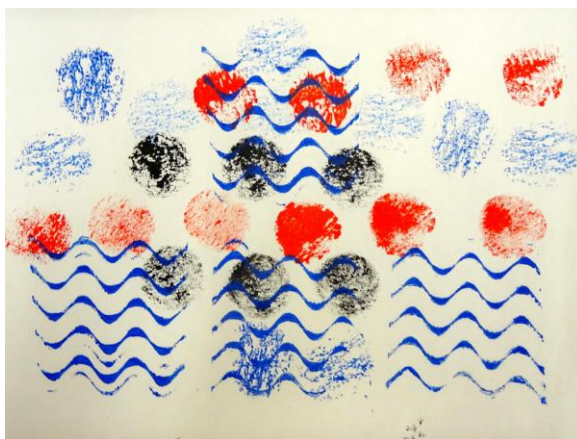
20/ Otisk od umělých gumiček připevněných na dřívku

21/ Otisk kovových oček připevněných na dřívku

22/ Ukázka otisku z listu a z kolečka z polystyrénu

23/ Ukázka otisku strukturovaného kartonu a z kolečka z polystyrénu

24, 25/ Ukázka otisků, kde byly použity provázky, kolečka z polystyrenu, dřevěný materiál nebo plastová podrážka ze starého pantofle.

26, 27/ Ukázka otisků z koláže, kde byly použity jednoduché geometrické tvary vyřezané z lepenky a přilepené na podložce ze silného papíru.

■ SLOVNÍK POJMŮ

Otisky – jedná se o tisk z jakéhokoliv strukturovaného předmětu. Je možné experimentovat s přírodními materiály (listy, větvičky, tráva, květy), s tělem (prsty, dlaně aj.) nebo s jednoduchými předměty z domácího prostředí (vzorované a krajkové předměty, předměty z kuchyně, provázky, kovové věci z pracovní dílny aj.). Technika se realizuje pomocí sestavení tiskového podkladu jako je vrstvení zvolených předmětů nebo lepení nastříhaných, nařezaných nebo natrhaných tvarů papíru (příp. lepenky, textilu aj.). Tiskařská barva nebo barvy ředitelné vodou se dále naválí na připravený tiskový podklad, ze kterého se otiskne výsledný grafický list.

■ POTŘEBNÉ VÝTVARNÉ MATERIÁLY

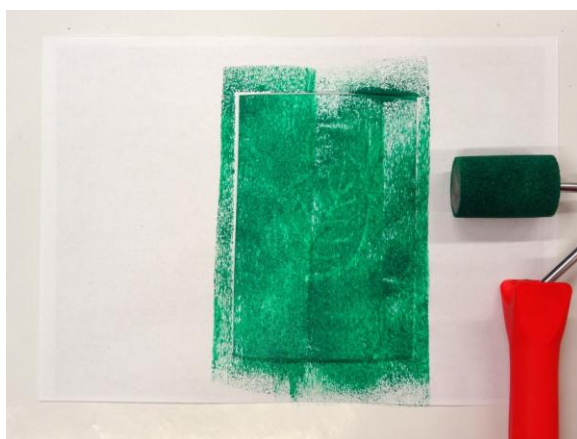
- staré noviny nebo papír
- přírodní materiály (listy, větvičky, květiny)
- předměty z domácího prostředí (provázky, textilní materiály, krajky a záclony)
- destička pro tiskový podklad, např. papír, lepenka formátu A4
- silné papíry, kartony nebo lepenky na vyřezávání tvarů
- lepidlo Herkules
- tiskařská barva na vodní bázi (příp. temperové nebo akrylové barvy)
- papír pro otisk (od základních kreslicích papírů až po ruční papír)
- deska na navalování barvy s hladkým povrchem (sklo, kachlička, plastová deska)
- tupovací sáček z látky nebo váleček na navalování barvy určený pro grafiku
- polévková lžíce (příp. kuchyňský váleček nebo skleněná lahev)

■ ■ ■ OTISK Z RELIÉFU

■ POSTUP VÝTVARNÉ TECHNIKY

1, 2/ Na papír (čtvrtku) si vytvořte reliéf pomocí lepidla Herkules. Přibližně za 1 hodinu lepidlo zaschne.

3/ Připravte si pracovní místo na navalování barvy. Můžete použít barvy ředitelné vodou (temperové nebo akrylové barvy). Navalování barvy se dá lehce realizovat řemeslným válečkem nebo pomocí vlastnoručně vyrobeného sáčku z látky. Pro vytlačení otisku použijte polévkovou lžici. Podložku na navalování barvy lze nahradit pevným prospektovým obalem z plastu.

4/ Pomocí válečku naneste barvu na reliéf.

5/ Barvu také můžete nanést pomocí sáčku z látky.

6/ Vytlačte otisk pomocí polévkové lžice na papír.

7/ Ukázka reliéfu s barvou a výsledného otisku

8/ Ukázka otisku z reliéfu

■ SLOVNÍK POJMŮ

Reliéf – výtvarná práce, která vystupuje z plochy.

■ POTŘEBNÉ VÝTVARNÉ MATERIÁLY

- lepidlo Herkules
- vlasový kulatý štětec
- tiskařská barva na vodní bázi (příp. temperové nebo akrylové barvy)
- papír pro otisk (od základních kreslicích papírů až po ruční papír)
- deska na navalování barvy s hladkým povrchem (sklo, kachlička, plastová deska, např. pevný prospektový obal z plastu)
- tupovací sáček z látky
- řemeslný váleček nebo váleček na navalování barvy určený pro grafiku
- polévková lžice (příp. kuchyňský váleček nebo skleněná lahev)

■ ■ ■ ■ OTISK POMOCÍ FROTÁŽE

■ INSPIRACE DÍLEM

František Bílek, *Vchod do předsíně chrámové*, dřevoryt, 1905

Grafické listy Bílka jsou v některých případech také samotným otiskem dřevěného materiálu, na kterém můžeme pozorovat strukturu dřeva.

Můžete se porozhlédnout po struktuře dřeva ve svém domácím prostředí nebo v blízkém okolí. V jiném případě si nasbírejte přírodní materiál, který bude vhodný pro výtvarnou techniku – frotáž.

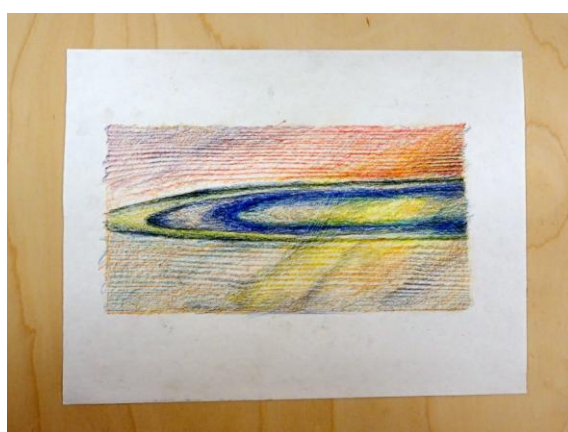
■ POSTUP VÝTVARNÉ TECHNIKY

- 1/ Slabý papír položte na deštičku ze dřeva a např. rudkou kreslete po povrchu.
- 2/ Ukázka frotáže pomocí pastelu, kdy byl motiv hledán ve struktuře dřeva.

- 3, 4/ Ukázky otisku barevným pastelem

- 5, 6/ Ukázky frotáže

7 / Můžete si připravit listy a voskové pastely nebo voskovky.

8/ Ukázka frotáže z listů

9/ Ukázka frotáže z listů pomocí voskového pastelu

10/ Ukázka frotáže z listů pomocí rudky

■ SLOVNÍK POJMŮ

Frotáž – jedná se o výtvarnou techniku, kdy se reliéfní struktura přenáší na papír. Průběh výtvarné práce je založen na přiložení papíru na plochu reliéfu. Výsledný otisk se realizuje na základě přejíždění (tlakem nástroje) například tužkou, uhlem, rudkou, pastelem, voskovkami nebo pastelkami. Tato technika byla do výtvarného umění uvedena umělcem Maxem Ernstem roku 1925 a následně používána surrealisty.

■ POTŘEBNÉ VÝTVARNÉ MATERIÁLY

- dřevěný materiál se strukturou nebo přírodniny (listy, kůra dřeva)
- papír pro otisk (slabé papíry)
- tužka, přírodní uhl, rudka, suchý pastel, voskový pastel, pastelky nebo voskovky

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura a monografie

BABOROVSKÁ, Sandra a SRP, Karel (eds.). *František Bílek a jeho pražský ateliér*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2010. 173 s. ISBN 978-80-87164-51-8.

BAUER, Alois. *Grafika: knížka pro každého*. Olomouc: Rubico, 1999. 247 s. ISBN 80-85839-34-2.

Doprovodný obrazový materiál

Inspirativní obrazový materiál z umělecké tvorby F. Bílka je převážně čerpán z internetového zdroje z online sbírky GHMP: <http://www.ghmp.cz/>.

V edukačním listu je většinou uvedena vlastní fotodokumentace výtvarných postupů nebo jsou použity výtvarné práce účastníků z proběhnutých výtvarných dílen pro dospělé a seniory Galerie hlavního města Prahy.

Výtvarné techniky jsou zaměřeny pro dospělé a seniory, ale jsou také vhodné pro celou rodinu.

Pokud se budete chtít podělit o své výtvarné práce, můžete je zaslat e-mailem na kontaktní adresy:

Edukační oddělení GHMP
edukace@ghmp.cz

externí lektorka Eva Pejchalová
eva.pejchalova@ghmp.cz

Jako doprovodný edukační materiál k umělecké tvorbě Františka Bílka zpracovala Eva Pejchalová, externí lektorka Edukačního oddělení GHMP.